

Het onderwijs als emancipatie

Eind oktober lanceerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de Gelijke Kansen Alliantie (GKA), een verbond van scholen, ouders, gemeenten, bedrijven en de vele instellingen die bij jongeren zijn betrokken. Met als belangrijkste doel: van het onderwijs weer een emancipatiemotor maken. Kinderen uit kansarme gezinnen hebben nu vaak een minder voorspoedige schoolloopbaan dan kinderen uit een kansrijk milieu. Juist het mbo kan helpen de verschillen op te heffen.

Mirjam Janssen

‘Het mbo is de scharniersector in het onderwijs. Voor studenten hangt er veel vanaf of ze het daar redden. Dat kan het verschil maken tussen meedoen en een leven in de marge,’ zegt Bas Derks, programmadirecteur Gelijke Kansen en plaatsvervangend directeur mbo op het ministerie van OCW. De komende jaren zet het ministerie in op de verbetering van de kansen voor jongeren uit achterstandsgezinnen. Het mbo

vervult daarin een cruciale rol.

‘Uit onderzoeken van de Onderwijsinspectie, de OESO en het SCP blijkt dat kinderen van laagopgeleide ouders een minder voorspoedige onderwijsloopbaan hebben dan kinderen van hoogopgeleiden,’ vertelt Derks. ‘Met dezelfde Citoscore krijgen ze vaak toch een lager schooladvies. De achterstand die ze daardoor oplopen, blijken veel leerlingen niet meer in te halen. Het stapelen van opleidingen is verminderd, in het mbo is veel uitval en de doorstroom naar het hbo vlot niet. Het onderwijs dreigt zijn emanciperende functie te verliezen. Het lijkt nu zelfs een versterkende factor in de ongelijkheid te worden. Daarom hebben we de Gelijke Kansen Alliantie opgezet. We willen over de kolommen heen kijken en het hele stelsel in beschouwing nemen, van de voorschoolse opvang tot de universiteiten en overall de gelijke kansen versterken. Tegelijk is het zaak om te voorkomen dat een grotere toegankelijkheid afbreuk doet aan de differentiatie van het onderwijs.’

Opstromen

Om te beginnen komen er schakelprogramma’s om de overgang van vmbo naar mbo te verbeteren. Het is de bedoeling

Het mbo is de scharniersector in het onderwijs

om in het hoger onderwijs te slagen. 'Op dit punt werken we samen met de MBO-raad en Vereniging Hogescholen. Er zijn 'student labs' ingericht, waarin studenten voorstellen kunnen aandragen om de doorstroom te verbeteren. Instellingen zetten vaak in op zaken als goede institutionele samenwerking en afstemming van curricula. Studenten komen soms met andere opmerkingen: zij kijken of ze zich thuis voelen op de instelling, of ze in het eerste jaar hbo goed worden begeleid.'

'Ook nemen we de selectie in het hbo onder de loep. Sommige instellingen mogen leerlingen selecteren, bijvoorbeeld kunstopleidingen, maar de criteria zijn soms minder objectief dan ze lijken. Neem bijvoorbeeld toelating gebaseerd op motivatie. Dat kan in het nadeel zijn van jongeren met een migrantenachtergrond: het vereist een grotere taligheid, bovendien moet je bekend zijn met gedragscodes en de manier waarop je een houding geeft in een selectiegesprek. De uitkomst daarvan hoeft niet noodzakelijkerwijs iets te zeggen over het studiesucces.'

Verder is er aandacht voor de overgang van het mbo naar de pabo. 'In grote steden herkennen leerlingen zich niet in degenen die voor de klas staan. Dat zijn bijna altijd blanke vrouwen. Er lopen al programma's om meer mannen voor de klas te krijgen, maar een grotere culturele diversiteit zou nog beter zijn. Maar de doorstroming van mbo naar hbo verloopt moeizaam: om het niveau van de pabo te verbeteren worden aankomende studenten getoetst op talenkennis, rekenen en vakken als aardrijkskunde en geschiedenis, die ze meestal niet op het mbo hebben gehad. Ter voorbereiding daarop bestaan al wel schakelcursussen, maar dat is voor een deel van de studenten onvoldoende. We onderzoeken nu in pilots mogelijkheden voor langere programma's, zodat meer studenten de toetsen halen en we een meer diverse lerarenpopulatie krijgen.'

Lange adem

Het ministerie wil het sociaal en cultureel kapitaal van jongeren uit kansarme gezinnen vergroten. 'Niet alle leerlingen gaan met hun ouders naar de bieb of zijn lid van een sportclub. Daardoor hebben ze geen toegang tot een wereld buiten het onderwijs die ook bijdraagt aan hun vorming of toegang geeft tot bepaalde maatschappelijke kringen. Sommige leerlingen verkeren in een omgeving die op gespannen voet staat met de school. Neem de Marokkaanse jongens in de grote steden, die worden beïnvloed door de straatcultuur. Daarin stijgt je in aanzien als je snel geld verdient en in een mooie auto rijdt. Maar die machocultuur botst met de feminiene >>

een warme overdracht te vergemakkelijken en zo de uitval te verminderen. Maar ook de mogelijkheid om door te stromen en te stapelen wordt verbeterd, want vooral jongeren uit lagere sociale milieus en met een niet-westerse achtergrond stromen minder vaak op naar een hogere opleiding. Een eenduidige verklaring daarvoor is er niet. 'Er wordt gezegd dat de verminderde doorstroom het gevolg is van de Cascadebeposting: aanvankelijk werd een mbo-opleiding vrijwel onbeperkt bekostigd, maar sinds 2014 krijgt een school maximaal zes jaar een budget per student en dat bedrag neemt geleidelijk af. Daardoor is het voor scholen minder aantrekkelijk om studenten lang ingeschreven te houden. Maar of dat echt heeft geleid tot minder opstroom, is niet zeker. De tendens van minder stapelen is al jaren voor de invoering van de cascade begonnen. Er komt nu in ieder geval extra bekostiging voor mbo-scholen met veel stapelaars.'

Naar de pabo

Verder wil het ministerie de overgang van het mbo naar het hbo verbeteren door meer ruimte te creëren voor de persoonlijke ontwikkeling en de studievoordigheden die nodig zijn

>> onderwijscultuur die is gericht reflectie en samenwerking. De tegenstelling kunnen de jongens niet altijd zelf overbruggen. Verschillende roc's proberen toch die verschillende culturen te integreren, bijvoorbeeld door leidersgedrag op sportief gebied te waarderen. Dat lost niet alles op, maar je moet in ieder geval erkennen dat die tegenstellingen er zijn.'

De GKA richt zich op het hele land, maar de hoogste urgentie zit volgens Derks in de steden met een grote multiculturele populatie. 'De tweedeling in onze samenleving loopt groten-deels langs etnische lijnen en zet de coherentie van regio's onder druk.'

Dit jaar wordt 25 miljoen euro uitgetrokken voor de GKA en ook de komende jaren staan er tientallen miljoenen voor dit programma op de begroting. Het is een project van lange adem. 'We nemen stappen naar een inclusief onderwijsstelsel, maar je kunt op korte termijn geen grote effecten verwachten. Die zie je pas over acht à tien jaar.'

'Zorg dat leerlingen zich gehoord en gezien voelen'

De Gelijke Kansen Alliantie roept veel enthousiasme op in het land. Vanaf het moment van lancering boden veel organisaties, maar ook individuen aan te helpen. 'Mensen vinden het fijn om te delen wat ze hebben.' Nu is het zaak prioriteiten te stellen.

Mirjam Janssen

Monaïm Benrida, projectleider van de Gelijke Kansen Alliantie, is net terug van een bijeenkomst waarin acht basisschoolleerlingen uit de Schilderswijk minister Jet Bussemaker een petitie aanboden met hun ideeën over beter onderwijs. 'Ze willen meer huiswerkbegeleiding, een betere ondersteuning van ouders, gratis bijles en gratis schoolspullen.' Daarmee kwamen de kinderen al een eind in de buurt van het officiële beleid van de Gelijke Kansen Alliantie dat erop is gericht netwerken rondom de kinderen te versterken. De GKA richt zich allereerst op bestaande lokale en regionale besturen, zoals de rmc-regio's.

Maar er zijn veel meer partijen bij betrokken, vertelt Benrida. 'Op 31 oktober werd de Gelijke Kansen Alliantie gelanceerd met als doel het ontsluiten en vergroten van een netwerk van maatschappelijke organisaties rondom scholen en leerlingen. Je hebt immers hulp nodig uit alle delen van de samenleving:

van de school en de ouders tot de rest van de omgeving. Vanaf het eerste moment meldden zich mensen die wilden helpen. Van grote bedrijven tot individuen. We kregen honderden aanmeldingen. Met alle partijen zijn wij het gesprek aangegaan. We sluiten aan bij bestaande structuren en proberen gezamenlijke ambities te formuleren om nog meer kansengelijkheid te creëren. Mensen vinden het fijn om te delen wat ze hebben, maar ze willen graag verder worden geholpen.'

In januari werd de Week van de Gelijke Kansen uitgeroepen. 'We zijn met een schoolbus het land in geweest. In de bus zaten mensen die betrokken waren bij het onderwijs - van studenten tot vertegenwoordigers van bedrijven. We bezochten initiatieven die kansengelijkheid bevorderden.'

Kleine oplossingen

Eigenlijk is kansengelijkheid een overkoepelende noemer waar veel andere thema's onder vallen, zo meent Benrida. 'Neem de ouderbetrokkenheid. De thuissituatie is erg belangrijk. Als ouders niet in staat zijn hun kind te helpen, zal de school het moeten opvangen of moet je een beroep doen op iemand anders in de omgeving. De kinderen uit de Schilderswijk pleiten er niet voor niets voor om leerlingen de kans te bieden op school hun huiswerk te maken.'

Ook in het mbo is betrokkenheid en onderwijsondersteu-

Kansengelijkheid gaat ook over het maximaliseren van talentontwikkeling

opleidingen. 'Maar daar komen ze vaak niet goed tot hun recht omdat die opleidingen taliger zijn en dat is niet altijd hun sterkste kant. Scholen moeten daarom meer inzetten op loopbaanoriëntatie en meer naar de mogelijkheden van leerlingen afzonderlijk kijken. Weet wie je in huis hebt en zorg dat de overdracht tussen vmbo en mbo en mbo en hbo beter verloopt. Maak een connectie met een leerling. Leerlingen van verschillende vmbo's hebben vaak op een andere manier les gehad. De een is uitvoerig begeleid, de ander niet. Zorg dat je daarbij aansluit, anders gaat het mis.'

nend gedrag van ouders nodig. 'Soms is er thuis sprake van pedagogische omgangsvormen die haaks staan op die van de school. Ouders schuiven dan alle verantwoordelijkheid naar het onderwijs. Het is belangrijk te zorgen dat de samenwerking verbetert. Soms zijn kleine oplossingen mogelijk. Op Vakcollege De Hef in Rotterdam bijvoorbeeld was de ouderbetrokkenheid laag. Daarom besloten ze de mentorgesprekken anders te organiseren: voortaan nodigt niet de school, maar de leerling zelf zijn ouders uit. Nu komen ze bijna allemaal.'

Migrantenouders communiceren soms anders, in dat geval is het zaak daar op in te spelen. 'Bij ROC A12 in Ede bijvoorbeeld hebben ze een Turkse en een Marokkaanse medewerker aangesteld die een brug slaan tussen de school en de ouders. Soms moet je afstappen van de traditionele aanpak. Er is niet één manier van werken die overal voldoet; je moet per school en per regio kijken wat functioneert en wat niet.'

Talentontwikkeling

Mbo-scholen hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in kwaliteit en in een groter stageaanbod. De vraag is nu hoe ze de uitval verder kunnen tegengaan. Volgens Benrida kan het keuzegedrag van mbo'ers beter. 'Leerlingen moeten hun motivatie helder krijgen. Sommige mbo-studenten weten al precies wat ze willen, maar anderen hebben nog geen flauw idee. Ze lopen rond op een roc omdat het moet of om iets te doen te hebben. Dan is alleen goed onderwijs niet genoeg. Dan moet een school ze helpen ontdekken wat bij ze past. Misschien moeten er rolmodellen en coaches worden ingezet. En het kan nodig zijn eerst problemen buiten de school op te lossen.'

Een veel gemaakte stap onder jongeren met een migrantenachtergrond is de keuze voor witteboordenberoepen in de economische hoek in plaats van bijvoorbeeld voor technische

Beleid Gelijke Kansen Alliantie speelt in op behoefte in de samenleving

Het argument dat er geen middelen zijn voor intensieve begeleiding, gaat volgens Benrida niet per se op. 'Je kunt lokale en regionale gelden ook anders inzetten. Veel gemeenten hebben grote afdelingen leerplicht en voortijdig schoolverlaten, maar die zijn vooral gericht op het blussen van de brand. Je zou ook meer geld kunnen uitgeven aan manieren om leerlingen in de school te houden. Geef docenten de ruimte om gesprekken te voeren en het verschil te maken. Studenten leren pas echt als ze zich gehoord en gezien voelen.'

Kansengelijkheid gaat ook over het maximaliseren van talentontwikkeling. Toch betekent dat niet dat iedereen maar opleidingen moet blijven stapelen. 'De maatschappelijke druk om iedereen zo hoog mogelijk te scholen is groot, maar dat is niet voor alle jongeren een uitkomst. We moeten een denkslag maken: een elektricien is net zo belangrijk als een hoogleraar, want iedereen is afhankelijk van elkaar. Zo hoeft ook niet iedere mbo'er niveau 4 te bereiken, niveau 3 kan ook genoeg zijn. Het gaat erom dat een leerling doet wat bij hem of haar past - en dat kan bij uitstek in het mbo.' ■

De auteur is freelance journaliste

Informatie

www.gelijke-kansen.nl